

EREVNA

Årg. VI

N:r 3

1949

Innehåll

Anteckningar till Matteustexter. I.

Av professor Hugo Odeberg.	113
Matt. 1:18-24. Förhistorien till Jesu födelse.	113
Matt. 5:13-16. Jordens salt och världens ljus.	114
Matt. 6:5-8. Om Bönen.	118
Matt. 7:12. »Den gyllene regeln.»	119
Matt. 9:9-13. Jesu barmhärtighet mot syndare.	121
Matt. 9:36-38. Arbetare till skörden.	124
Matteus 10:24-31. Lärjungen inte förmer än mästaren.	125
Matt. 11:2-10. Den Kommande.	129
Matt. 11:11-19. Jesu vittnesbörd om Johannes Döparen.	130
Matt. 13:44-46. Gudsrikets goda. (De bonis regnis Messiani).	132
Matt. 13:47-52. Noten i havet.	133
Matt. 16:1-4. Tecken från himmelen.	135
Matt. 16:21-23. Kristi korsväg till uppståndelsen.	140
Matt. 16:24-27. Mista eller vinna livet.	141
Matt. 18:1-10. Bli som barn.	145
Människosönens dag. Not till Luk. 17:20-30. Av H. O.	147
Henrik Schartaus «Biblisk Cateches». Av Lektor, Fil. Doktor, Teol. Lic. Lechard Johannesson.	149
Litteratur.	152
Innehållsförteckning.	154

*Innehållsförteckningen i slutet av häftet och sidhänvisningar i texten
enligt originaltexten.*

Anteckningar till Matteustexter. I.

Av professor Hugo Odeberg.

*Matt. 1:18-24. Förhistorien till Jesu födelse.
(Natus de Virgine.)*

I denna text finns drag som ofta förbigås men som har en särskilt stor betydelse, nämligen omständigheterna före Jesu födelse. Josef ville skilja sig från Maria utan att i skiljebrevet det verkliga förhållandet skulle omnämnas. Detta kastar ett skarpt ljus över Människosönens inträde i världen. Från jordisk synpunkt hade Jesus en skugga på sig, redan innan han gjort sitt inträde i världen. Från Gudsrikets synpunkt föddes Jesus utan denna skugga — född som han var genom den helige Ande.

Det är det gudomliga som kommer hit till världen. Detta har vi svårt att rätt inse, ty de föreställningar vi gör oss om Gud är skilda från verkligheten. Jesu liv hade mänskligt sett en skugga över sig redan före sin födelse, och Jesu liv fick mänskligt sett det smädligaste slut: den skamliga korsdöden.

I sin lydnad är Kristus gudomlig, ty lydnaden uttrycker gemenskapen med Fadern. I lydnaden ligger också nödvändighet — en skenbar paradox — ty Jesus väljer inte sin väg. Hans väg är bestämd av gudomens egen natur. Förnedring är Guds uppenbarelseform. Förnedring är inte bara att utblotta sig från ett gudomligt tillstånd. Det gäller också i rent mänsklig mening. Förnedrad är Jesus i förhållande till människor. Den gudomliga sanningen framträder i förnedringens form.

Människans förnedring upptogs i Jesu förnedring, och han bar upp den. Människans förnedring omhändertogs av Gud, som byter roll med mänskligheten. Jesus blev gjord till synd, vilket märks redan vid hans födelse. Genom att Jesus gjordes till synd kom frälsningen till oss. Den frälsning som Jesus skänker förebådas genom uppenbarelsen till Josef.

*Matt. 5:13-16. Jordens salt och världens ljus.
(Sal terræ et lux mundi.)*

Många ordspråk och talesätt i nutida språk och tankevärld härstammar från Bibeln. De är ju såsom talesätt lösryckta ur sitt ursprungliga sammanhang och kommer därför ofta att användas på ett sådant sätt att de får en mening rakt motsatt den de äger i sitt bibliska sammanhang. Men detta kan sedan få den vidare verkan att den så uppkomna uppfattningen av sakernas innebörd återverkar på uppfattningen av dem i deras bibliska sammanhang, så att man läser den bibliska utsagan i ljuset av det bruk ordet fått i profan användning. Exempel på ett sådant talesätt har vi i Matt. 5 i uttrycket: »Sätt inte ditt ljus under ena skäppo!»

Texten tolkas ofta som om Jesus skulle uppmana lärjungarna att se till, att deras goda gärningar syns. Den som har ett budskap skulle då se till, att han skaffar sig det inflytande och gehör hans begåvning kräver. Detta är nu uppenbart stridande mot Jesu undervisning. Han säger tvärtom i Matt. 6:1: »Akta er för att utföra goda gärningar för att människor skall se er.» Det står inte heller i texten att lärjungarna skall sätta sitt ljus på ljushållaren, så att de själva lyser inför människor för att bli prisade. »Ni är världens ljus», heter det — inte: »Ni skall söka göra er till världens ljus.» Jämför i detta sammanhang Joh. 9:5, där Jesus säger om *sig själv*: »När jag är i världen, är jag världens ljus.»

På vad sätt kan lärjungarna vara ljus? Inte genom att de

gör sig till ljus utan genom att de upphör att lysa själva och i stället låter Kristi ljus framträda.

Vidare: när det är fråga om att sätta under skäppan eller på ljushållaren, är huvudfrågan den: *Vem* sätter ett ljus på ena eller andra stället? Svar: Bara *Gud* kan sätta ett ljus. Den svenska översättningen har »man tänder», »man sätter». I grundtexten står det i 3. pers. pl.: »de», och »de» i himmelen, vilket betyder Gud i hans verksamhet. Texten ger oss visserligen först en bild från den dagliga tillvaron: »man» gör så och så. Men i bilden är den stora realiteten innesluten: den som sätter ljuset är Gud. Lärjungarna har inget bekymmer alls för den saken, utan det är tvärtom så, att om de börjar inrikta sig på att göra det gällande som de har att komma med — vad de fått, sin begåvning och uppgift, — då kommer de att fördunkla Jesu ljus. Man räknar nämligen då på världens sätt och går in i dess organisation.

Det är också bara Gud som vet *var* ljushållaren skall stå. Nya Testamentet har många exempel på egendomligheter i rangordning, varigenom man får en aning om att världen inte kan bedöma vad som verkligen är högt och lågt. Det är ju just en av de sataniska frestelserna, när man sysslar med tanken att med världslig makt vinna framgång för Guds rike.

Låt oss nu se, på vad sätt Jesus Kristus, som verkligen var Världens Ljus, gjorde sig gällande efter världens och vanligt s.k. kristet sätt att tänka och bedöma! Man menar sig ju veta, att Jesus vandrade omkring i Palestina utan någon befattning av något slag. Han hade inte ens en kula att gömma sig i såsom djuren. Han ägde mindre myndighet än en romersk soldat. Föga begrep han att göra sig känd genom sin undervisning, och inte såg han till, att hans ord blev känt för så många som möjligt. Ibland uppmanade han t.o.m. dem han hjälpt att *inte* tala om och sprida ut det som hänt dem. Kort sagt: Jesus visade uppenbarligen ingen som helst organisatorisk skicklig-

het. Han ägde ingen befattning inom kyrkan, satt inte »på Moses stol». Den enda höga plats han fick var korset. Då var han för första gången upplyft över mängden. Där hade verkligen motsatsen skett till att världens ljus fick lysa för människor, ty där ådagalades ju, att han ingen makt hade. Hans lära var offentligen förkastad inför människor. Men i sådan förnedring — enligt mänsklig måttstock — hade Jesus — enligt gudomlig måttstock — förverkligat sin uppgift att vara världens Ljus och blivit centrum i tillvaron från begynnelsen till änden, blivit A och Ω, A och O.

Ljuset kan inte släckas! Den »fullständiga» förintelsen — på korset — medförde att Jesu verk bragtes till fullbordan. Textens början ger en parallell till detta. Hur skall man bli ett salt? Svaret finner man t.ex. hos Paulus: »När jag är svag, då är jag stark», »Kraften fullkomnas i svaghet» (2 Kor. 12:9 f.).

»Om saltet förlorar sin sälta, hur skall man då göra det salt igen?» Saltet förlorar *inte* sin sälta. Det hela är en retorisk fråga.

»Vad är salt?» frågar man sig, och svarar: »Något som hindrar förruttelse.» Alltså — sluter man — måste jag göra mig gällande och förhindra förruttelse. Nå, på vilket sätt var då Jesus (enligt denna uppfattning) ett salt? — Intet alls! Han tvingade ingen, inte ens de uppenbara syndarna, in på rätta vägar. Men Jesu person har verkat i världen. »Sonen kan inte göra något själv», säger han, »utan endast det han ser Fadern göra. Ty vad Fadern gör, det gör Sonen» (jfr Joh. 5:19). Analogt kan lärjungarna själva *inte* vara salt, men genom att hålla fram Jesus bringar de salt i världen.

Vi hörde Jesus i Matt. 6:1 varna lärjungarna att framhålla sig själva för att bli prisade. Här åter är målet, att *Gud* skall bli prisad. »... så att människorna ser era goda gärningar och prisar *er Fader* i himmelen» (Matt. 5:16). Ofta har människor blivit prisade i sin makts dagar men efteråt blivit orsak till att hat väckts mot Gud.

Ofta tolkas orden om saltet så, att Kristi lärjungar är det salt som hindrar mänskligheten från den förruttnelse som moraliskt och religiöst fördärv innebär. Erfarenheten visar oss emellertid att varken de kristna eller Kristus själv någonsin så behärskat världen att de i denna bemärkelse kunnat kallas jordens salt. Jesus avvisade djävulens erbjudande om en sådan makt över världen. Den nu nämnda tolkningen är följaktligen direkt missvisande.

Saltet är något som uppehåller världen *trots* dess fördärv. Denna tanke får stöd i 1 Mos. 18-19, där det talas om Abrahams bönekamp med Gud för att bevara staden Sodom från undergång. Hade där funnits tio rättfärdiga som likt Abraham trott på Gud och bett, så hade staden blivit skonad och fått en nådatid. Detta inte därför att staden själv blivit felfri och ren, utan därför att den mitt i sitt fördärv haft ett salt i sig.

Från denna utgångspunkt kan man kanske ana vad Jesus menar med orden: »Ni är jordens salt». Den som *är* Kristi lärjunge *är* jordens salt. Han behöver inte fråga vad han skall *göra* för att bli jordens salt — han *är* det genom Kristus. Paulus uttrycker denna sanning med orden: »Nu lever inte längre jag, utan Kristus lever i mig.»

Detta är också innebörden i Jesu ord, då han säger att lärjungarna är världens ljus. Det är Kristus i dem som är världens ljus. De själva är ingenting. Jesu tal om att sätta ljuset på ljushållaren tycks stå i strid med hans ord i Matt. 6, där han varnar för en gudaktighet som vill synas. Men det är inte Kristi lärjungar som sätter ljuset under skäppan eller på ljushållaren — det är Gud själv som sätter det på ljushållaren.

Man förstår texten på Alla helgons dag bäst, om man frammanar bilden av någon som verkligen varit ett salt och ett ljus i världen. Helgonen ville inte synas själva — men Gud skymtade genom dem: för deras goda gärningar prisade man — inte *dem* utan — *deras Fader i himmelen*.

*Matt. 6:5-8. Om Bönen.
(De modo orandi.)*

Jesu undervisning om bönen står här i motsats till fariséernas uppfattning om bönen. Fariséerna hade en bestämd värdegradering mellan olika slag av bön. Främst satte de den bön där Gud prisades för sin storhet och makt i allmänhet. Närmast denna satte de den bön där Gud prisades och tackades för vad han gjort för Israels folk. Guds främsta gåva till Israel är lagen. I sista rummet och till sitt värde vida underlägsen alla andra arter av bön kom enligt dem begärbönen. Ja, denna bön ansågs i själva verket nära nog som något ur religiös synpunkt undermåligt.

Jesu undervisning om bönen vänder sig avgjort mot fariséernas uppfattning, särskilt i det avseendet att begärbönen av Jesus framhålls som något fullt legitimt, ja, att begärbönen för bönelivet i stort sett är det grundläggande.

Jesus förkastar överallt hyckleriet — så också ifråga om bönen. Bör då fariséerna stämplas såsom hycklare i föreliggande sammanhang? Detta motsägs till synes av det förhållandet att fariséerna ju framhöll lovet och priset av Guds storhet i allmänhet som det förnämsta i bönen. Dock vändes det hela också här så, att fariséerna verkligen kan sägas vara hycklare i sin bön. Ty då man i den ovan nämnda s.k. förnämsta bönen inte bad Gud om något bestämt, blev församlingsbönen den form av bön som främst borde komma i fråga, då bönen ju inte var individuellt bestämd. Men i denna församlingsbön behövde gemene man (*am ha-ares*) givetvis någon mönsterbild eller något föredöme. Fariséerna tillhandahöll nu sådana föredömen, vilka som eftersträvade verk blir påtryckta hyckleriets stämpel.

Ytterligare ett par detaljmärkningar rörande denna text. Ordet »belöna» i v. 6 torde vara ironiskt menat. Läsarten »hedningar», v. 7, torde såsom den svårare läsarten vara att föredra framför läsarten »hycklare», vilken också förekommer. I så

fall borde givetvis också uttrycket »hedningar» fattas ironiskt, och detta på så sätt, om nu denna tolkning är riktig, att Jesus faktiskt jämnställer de mönsterfromma fariséerna med de direkta hedningarna.

*Matt. 7:12. »Den gyllene regeln.»
(Plenitudo legis dilectio.)*

Detta ord har — lösryckt och stympat i formen: »Allt vad ni vill att människorna skall göra er, det skall ni också göra dem» — använts såsom fristående tänkespråk och framställt som en allenastående lära, ja, som kärnan i Jesu förkunnelse. Är då denna sentens verkligen en allenastående lära? Och framställs denna lära i evangeliet med en sådan innebörd som en dylik sentens måste ha såsom lösryckt?

På båda frågorna måste vi svara nej. Vi har många paralleller utanför kristendomen, t.ex. hos den store fariséen Hillel. Påståendet att dessa skulle skilja sig från Jesu sats genom att ha negativ form är meningslöst. En sats kan med samma innebörd formuleras positivt eller negativt, t.ex.: Jag vill ha hjälp = Jag kan inte tänka mig att vara utan hjälp. Meningen blir densamma. Så också här. Nej, lösryckt innebär satsen ingenting märkvärdigt. Den har tänkts och formulerats överallt i den mänskliga samlevnadens historia.

Men — i evangeliet är satsen upphängd på *två andra utsagor*. Till det föregående anknyts med ett »därför» (οὐ̄ν), och satsens *fundament* ligger i det följande: »Ty (γὰρ) detta är lagen och profeterna.»

Jesus säger således uttryckligen att han här *inte kommer med en ny lära*. Det är den gamla uppenbarelsen från 3 Mosebok 19:18, »Du skall älska din nästa som dig själv.» Tar man de båda utsagorna isolerade, är t.o.m. Tredje Moseboks formulering den mera omfattande.

Anknytningen med »därför», οὐ̄ν, visar tillbaka till det

föregående. Publikaner och hedningar gör gott mot dem som gör gott tillbaka — gott för att få gott (jfr slutet av 5:e kap).

Det är uppenbart att satsen i v. 12 i Jesu mun inte betyder: vad jag vill bli föremål för, det skall jag göra mot andra. Om jag vill bli smickrad, menar då Jesus att jag skall smickra andra? Tydligt inte. Det är inte säkert att andra vill ha det jag vill ha.

Nej, det är här fråga om dem som fattat det nya livet och blivit fattade av det.

Jesus hänger upp sitt ord på lagen och profeterna. I Matt. 22:37-40 har vi en annan sammanfattning: »Du skall älska din nästa som dig själv.» Men denna regel, denna gåva är där framställd såsom »det andra budet» (δεύτερα ἐντολή), det som följer av och hänger samman med det första och stora budet, som lyder: »Du skall älska Herren din Gud av hela ditt hjärta och av hela din själ och av hela ditt förstånd. Detta är det största och främsta budet.»

Det är vid denna vers liksom vid andra av avgörande betydelse att man inte tar ut den som självständig utan sätter in den i sammanhang med allt det Jesus förkunnat.

Hur uttrycker apostlarna denna undervisning? I Rom. 13:9 sägs att buden har sin överordnade sammanfattning i detta: »Du skall älska din nästa som dig själv.» Detta följer på en annan sammanfattning i Rom. 12:21: »Låt dig inte besegras av det onda utan besegra det onda i det goda.»

Hos Matteus — för att återvända dit — säger nu Jesus att hedningarna gör gott bara mot dem som gör gott mot dem själva. Däremot nämner han inte vad de sataniska makterna i människan kan åstadkomma. Även den kristne kan råka ut för dem. Det finns s.k. kristna som inte alls bemöter samma handling med samma handling utan gör ont mot den som gör gott. *Det* är att vara i Satans tjänst.

Hedningarnas regel, att behandla lika med lika, är vitt omfattad och erkänd. Mot det står Jesu regel: gott mot den som

gör ont. Hur är något sådant möjligt? »Besegra det onda med det goda», heter det i Rom. 12:21. Varifrån kommer detta goda? Menas det bara att människan skall »vara snäll»? Men hur skall en mänsklig handling rå på det sataniskt onda? Det finns bara *en*, som har rått på det sataniskt onda: Jesus.

»Var er himmelske Faders barn!» — d.v.s. Gud måste ta hand om dem, som man tar hand om barn. »Var fullkomliga!» Människor kan inte vara fullkomliga. Alltså får *Gud* vara det för dem. Analogt är förhållandet här: »Allt vad ni vill ...» Det är Guds vilja den kristne vill. Kristi kärlek får lysa igenom livet, får bo människor emellan. Detta är den egentliga innebörden i dessa ord.

Matt. 9:9-13. Jesu barmhärtighet mot syndare.

(In peccatores misericordia.)

Texten handlar om hur Matteus kallas till lärjunge och om det klander som Jesu gästande hos Matteus framkallar från fariséerna, och Jesu svar på det. Jesu uppträdande väcker fariséernas förtret. Särskilt grovt är det i deras ögon att han gästar Matteus. Inte ens en vanlig farisé skulle äta med publikaner och syndare, ännu mindre en som var en *lärare*. Ty därmed syntes Jesus gilla Matteus' handlingssätt. Men vad som gått förut var ännu värre: Han hade kallat en sådan som Matteus till lärjunge. Redan platsen för kallelsen, tullhuset, var miss-tänkt. Till förste bäste som satt där hade Jesus sagt: »Följ mig!» »Följ någon» är det samma som att vara någons lärjunge. — Den rike ynglingen hade avvisats, trots att han kunde ha varit ett viktigt förvärv för församlingen. Men till denne Matteus säger Jesus utan villkor: Följ mig! Att Jesus valde just honom var naturligtvis inget misstag: han hade ju också valt Judas Iskariot. Jesu val av Matteus betyder inte att det inte behövdes någon förändring med honom. Nog skulle han komma att förändras! Men förändringen var inte *villkor* för lärjungaskapet. Detta är viktigt att uppmärksamma. — Då det nu heter om

Matteus (v. 9) »Då steg Matteus upp och följde honom» (καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ) hade förändringen redan börjat. Redan på Jesu kallelse följde han villigt med. Jesus hade kallat honom såsom Gud kallade profeterna. Profeter och apostlar står ofta tillsammans i Nya testamentet. — Nu heter det om Jesus att »han låg till bords i hans hus» (αὐτοῦ ἀνακειμένου ἐν τῇ οἰκίᾳ), v. 10. Hur gick det till vid måltiderna i ett fromt judiskt hem? Där satt eller stod man till bords. Endast vid ett enda tillfälle under året var det föreskrivet att man skulle ligga till bords. Och det var vid påskmåltiderna, då den lutade ställningen vid bordet var rituellt föreskriven. Redan i Torah, t.ex. 5 Mos. 6:20, 21, var det föreskrivet att denna natt skulle skiljas ut från alla andra nätter. Sålunda frågar under påskmåltiden den yngste vid bordet:

»Varför är denna natt olika alla andra nätter? ... På alla andra nätter äter vi såväl sittande som lutade, denna natt äter vi alla lutade.» —

Härpå svarar husfadern:

»Trälar var vi åt Farao i Egypten, men den Evige, vår Gud, förde oss ut därifrån med utsträckt arm». — Den liggande ställningen symboliserade alltså »friborenheten» efter befrielsen från Egypten. — Att nu Jesus ligger till bords visar att han var en mycket hedrad gäst. Men från fariseisk sida vittnade det om att han följde hednisk sed. Så gjorde nämligen grekerna och romarna, hedningarna i landet. — I denna Jesu handling ligger alltså en dubbel mening, beroende på om man ser saken från Jesu eller fariséernas sida. Den djupare mening som från Jesu synpunkt ligger i handlingen, är ingenting som man senare tolkat in. Ty i verkligheten är det så, att i och med detta som tycks ske, sker också något djupare. Jesus är den som befriar ur Egyptens fångenskap, som ju alltid har betecknat även fångenskapen under världens makter, synden. — Men även fariséernas synpunkt är beaktansvärd: Jesus betar sig som en syndare. Ty så skulle han visa sig göra ända till korsdöden:

Han var ju för oss gjord till synd 2 Kor. 5:21. — Många verkliga syndare var också bordsgäster. Men Jesus äter med dem, inte för att sanktionera deras leverne, deras fångenskap i Egypten, utan han ligger till bords med dem för att befria dem. Det är de sjuka som behöver läkare, de som är i sjukdomens våld. Själv har Jesus framställt sig som den store läkaren.

Som alla Jesu bilder har även bilden av läkaren livets egen friskhet. Därigenom anknyter den till de heliga Skrifterna. Man får inte hysa den falska uppfattningen att Jesu bildval *antingen* är beroende av Gamla testamentets bildvärld *eller* av hans eget nyskapande. Gamla testamentet och nyskapandet förutsätter tvärtom varandra. Ty Jesus *är* själv livet, i Gamla testamentet och i nuet. — Detta gäller även bilden av läkaren, som t.ex. finns i Ps. 147: »Han helar dem som har förkrossade hjärtan, deras sår förbinder han.» Sin förnämsta utgestaltning har dock bilden av läkaren fått i Jes. 53. Även här kommer den typiska dubbelsituationen fram: *Vi räknade honom så och så, men i verkligheten ...* Detta skriftställe pekar framåt mot den yttersta konsekvensen: Han blev genomborrad för vår skull. »Straffet var lagt på honom för att vi skulle få frid, och genom hans sår är vi helade.» Jesus är en sådan läkare som botar genom att själv ta på sig det onda och bli lydig intill döden, intill döden på korset. —

Jesus tar avstånd från det fariseiska väsendet men inte från allt som fanns i Israel. Från t.ex. synagogans gudstjänst och från Skriften tar han inte avstånd. När han i det här aktuella fallet tar avstånd från fariséerna, sker det under hänvisning till Gamla testamentet, Hos. 6:6: »Ty jag har min glädje i kärlek och inte i offer.» Det är barmhärtighet och inte offer som Jesus vill se. Den gudomliga barmhärtigheten är att Gud så älskade världen att han utgav sin enfödde Son. Därigenom är Gud källan till all barmhärtighet. Den barmhärtighet som Jesus har lust till är inte mänsklig barmhärtighet utan Guds. Människan är »from» = benådad endast som ett derivat till Guds nåd. Sagt

om Gud brukar ordet översättas *nådig*, om människor *from*. Det rätta förhållandet utsuddas alltså i en översättning. Men *nåd* (hebr. *hésed*, adj. *hasíd*) är i båda fallen samma sak. Det är en ovidkommande, modern uppdelning att använda ordet i olika betydelser beträffande Gud eller människor. Ty enligt Skriftens uppfattning är det en och samma sak: Gud ger, människan får nåden. Lever människan i nåden, kan hon ge den vidare. — Slutorden i texten, »Jag har inte kommit för att kalla rättfärdiga, utan syndare», är både en reprimand till fariséerna och en erinran om det gudomliga verket.

*Matt. 9:36-38. Arbetare till skörden.
(Ut mittat operarios in messem suam.)*

Det är en mänsklig, spontan känsla hos Jesus, när han ser denna människohop och tänker på deras öde i den verklighet som är. De ord som uttrycker hans känslor, återfinner vi på flera ställen i Gamla testamentet. Detta beror på att Skriften återger verkligheten själv. Jesus ser på människorna så som den gör som är deras upphov, ja, hela universums ursprung.

esplangchnísthá — betyder att han blev vek om hjärtat som
en mor för sitt barn,
eskylménoi — sönderrivna, plågade,
erriménoi — nedtryckta, förskingrade.

Dessa uttryck, liksom för övrigt hela bilden av en fårahjord, återfinns i Gamla testamentet. Följande ställen kan nämnas: Jes. 63:11, Jer. 10:21, Jer. 13:17, 23, Hes. 34; 36; 38. Mika 7:14, Sak. 9:16. Ps. 74:1; 79:13; 95:7. Dessa gammaltestamentliga skriftställen ger åt den nytestamentliga skildringen en konkretion, ett liv och en djup bakgrund som är oundgänglig för att rätt fatta den.

Fortsättningen är också en bild ur Gamla testamentet: skörden och skördens Herre. Skördens Herre är Gud. Vad är »skörd»? Det kan inte betyda hela människovärlden över huvud. Den himmelske Faderns inställning är enligt Joh. 3:16 att

han älskar hela världen, men världen i sin helhet är inte inställd på att ta emot. Skörden är i stället de som är beredda att ta emot evangeliet, och det är Jesus Kristus som vet vilka det är.

Paulus är aldrig inställd på att vinna *alla* människor. Jesus ser att det finns många människor som skulle ta emot evangeliet, om de fick höra det. Arbetarna är de som på Herrens uppdrag förkunnar evangeliet, förmedlar ljuset från en annan, den egentliga världen, människornas hem.

Skörden är de som är mogna, ja, avskurna, de som längtar efter att tas ut från det gamla sammanhanget och komma hem.

Jesus säger: *Be* skördens Herre att *han* sänder ut arbetare till sin skörd. Detta är en för nutida verksamhet främmande tanke. Men här i Jesu ord är det inte fråga om att vara praktisk och energisk för att värva arbetare. Det är fråga om en *bön* till skördens Herre, och det är det enda Jesus nämner. Och det är en bön om arbetare, inte om att Gud måtte göra mera säd mogen eller något sådant. Det är inte arbetarna som väcker eller omvänder eller frälser. Det är ett fruktansvärt misstag att tro något sådant. Arbetarna har endast att frambära ett oförfalskat budskap, stilla och utan påtryckning. Skördens Herre ensam bereder skörden.

*Matteus 10:24-31. Lärjungen inte förmer än mästaren.
(Discipulus non super magistrum.)*

Ett moment i denna text som har stark betoning, är vv. 26-27: »Ty ingenting är dolt etc.» Det står »ty», och anknyter alltså till det föregående och begrundar det: »Var alltså inte rädda för dem, ty ingenting är dolt, som inte skall uppenbaras.» I v. 27 övergår Jesus till en uppmaning: »Vad jag säger till er i mörkret skall ni säga i ljuset etc.»

Hur kan detta att ingenting är dolt som inte skall uppenbaras, vara en grund till att inte vara rädd? Det kan tänkas betyda att den tid skall komma då allt skall bli uppenbart, då det goda

skall segra och det skall visa sig att man inget hade att frukta. Denna tanke torde vara innesluten. Men det gäller även att sätta det i samband med det följande. I Mark. 4:22 och Luk. 8:27 läser vi samma utsaga, men i förbindelse med ljuset och skäppan. Det visar att Jesus flera gånger i olika sammanhang velat inskräpa detta hos sina lärjungar. Vers 27 gäller Jesu egen lära, vad han har sagt. Jesus säger saker i hemlighet, talar enskilt till lärjungarna. Evangelisten Johannes betonar detta särskilt. Men just i Johannesevangeliet läser vi dessa Jesu ord: »I hemlighet har jag inte talat någonting alls.»

Det är således inte fråga om en hemlighet som var avsedd att undanhållas någon, utan om hemligheter som man inte kan genomtränga. Lärjungarnas uppgift är att meddela hemligheter, den hemlighet som är hela Guds världsordning, Guds frälsningsrådslut, och som en gång skall uppenbaras. Jfr 1 Kor. 2:7 (»Vishet i hemlighet«).

Häri ligger grunden till att fruktan är obefogad, ty i denna hemlighet är en Kristi lärjunge införsatt och lever, och *den* kommer att uppenbaras, såsom Kristus uppenbarades. Den verkliga grunden ligger *både* i ordet »dold» *och* i ordet »uppenbaras», d.v.s. i båda tillsammans. Lärjungarna behöver inte frukta, ty det finns en hemlighet, Guds eviga rådslut, och de behöver inte frukta, ty denna hemlighet skall helt förverkligas. »Inget Guds ord vänder kraftlöst tillbaka.» Detta är grunden till frihet från fruktan, till den frid som inte ges så som denna världen ger, den frid som övergår allt förstånd.

Ett i texten ofta återkommande ord är *Var inte rädda*, vers 26 (μὴ οὖν φοβηθῆτε), vers 28 (μὴ φοβεῖσθε) och vers 31 (μὴ οὖν φοβεῖσθε). Grunden till denna uppmaning tycks vara klar och framhålls i verserna 28 och 31. I verserna 29 och 30 förekommer det märkliga uttalandet: »Inte ens en liten sparv faller till jorden utan er himmelske Faders vilja», och »på er är till och med alla hårstrån räknade.» Detta senare skulle innebära att ett hårstrå som faller av, inte gör detta utan den him-

melske Faderns vilja. Det kan inte tydas annorlunda. Vers 28 skulle betyda att allt är fullkomligt i Faderns värld. Han har hela universum i sin hand, han är Skaparen och uppehållaren. Han är inte bara »mycket» mäktig utan har skapat *allt*. I Joser Or, Jes. 45:7, i synagogans morgonbön framhålls detta. Detta är även Nya testamentets syn. Gud har skapat *allt*, även det som vi kallar det onda. Då det gäller skapandet är Gud ensam upphov till allt.

Här föreligger en fullständig och sträng monism. Det finns inte något som är skapat av någon annan. De onda, avfallna makterna kan inte göra något positivt utan bara förstöra. Allt är således i Guds hand, hans som har skapat allt. Nu står det i vers 28: »Var inte rädda för dem som dödar kroppen men inte kan döda själen. Frukta i stället honom som kan fördärva både kropp och själ i det brinnande Gehenna.» Denna omvårdnad och försyn innebär inte att lärjungarna, som det talas om, inte behöver riskera att bli illa utsatta. Trots detta att inte ett hårstrå faller till marken utan den himmelske Faderns vilja, är det inte uteslutet att den som är under Guds beskärm blir dödad av fientliga makter.

Är då den som tror mer skyddad än den som inte tror? Sammanhanget ger vid handen att det snarare är tvärtom. I vers 25 står det: »Har man kallat husets Herre för Beelsebul, hur mycket mer skall man då inte kalla hans tjänare så.» Husets Herre är Kristus, och hans tjänare är lärjungarna. Man kan inte räkna med en annan behandling av dessa än av deras härskare och lärare. Man kan jämföra uttalandet i Joh. 15:18, där det heter: »Om världen hatar er så skall ni veta att den har hatat mig innan den hatat er. Om ni vore av världen, skulle världen älskar er som sina egna. Men ni är inte av världen, utan jag har utvalt er och tagit er ur världen. Därför hatar världen er.»

Det är alltså inte så, att de som kallas för lärjungar och husfolk skulle genom sin tro och sin tillhörighet till Kristus

vara mer skyddade än andra, utan tvärtom *är de mer utsatta*. Att tillhöra Kristus betyder inte en lugnare tillvaro, utan det betyder att man utsätts för större faror. Man kan t.o.m. bli kallad för den onde. Kristus själv blev kallad för Beelsebul. Kriteriet på lärjungaskap är att det blir svårigheter och förföljelser. Det är i annat fall fara värt att det inte är väl beställt med lärjungaskapet. Detta kommer fram överallt. I bergspredikan t.ex. finns ord som inte klingar väl i makt- och ärelystna öron och gärna förtigs: »*Saliga är de som blir förföljda för rättfärdighetens skull, dem tillhör himmelriket. Saliga är ni, när människor hånar och förföljer er, ljuger och säger allt ont om er för min skull. Gläd er och jubla, ty er lön är stor i himlen.*» (Matt. 5:10-12). Jfr Joh. 15:18 f.

I Jakobs brev 4:4 möter ett skarpt ord om denna sak. Där används ordet äktenskapsbrytare (μοιχαλίδες) om dem som söker världens vänskap. Detta betyder att vara otrogen mot Gud. Kyrkan är en äktenskapsbryterska (μοιχαλίς), om hon söker världens bevågenhet. Hon bryter det äkta förbundet med Gud. »Ni trolösa, vet ni inte att vänskap med världen är fienskap mot Gud? Den som vill vara världens vän blir Guds fiende.»

Därmed är utsagt att om det går bra och om världen är vänligt stämd, då är man i fiendskap med Gud. Lärjungarna kan inte förbättra det förhållandet. Många har tagit på sig namnet »kristna» och menar sig kunna förbättra och göra bättre än Kristus. De finns, som tror sig kunna bättra på det Jesus sagt. De tror sig vara mer upplysta. Ur nytestamentlig synpunkt är detta en fruktansvärd tanke. Jesus säger: inte kan tjänaren vara förmer än sin herre.

Efterföljaren kan bli dödad för Jesu skull, men han skall trots detta *inte* frukta. Varför? Är det inte en fruktansvärd sak? Vad tjänar då hänvisningen till att vartenda hårstrå på huvudet är räknat? Meningen är: det som vanligen fruktas, är inte värt att fruktas. Det är inte för intet som det heter att de fruktans-

värda makter som tycks förmå så mycket, dock inte kan göra något positivt. Allt är helt och hållet i Guds hand. Kroppen kan väl dödas men inget mer. Världen, såsom värld betraktad, är ytterst inriktad på att döda, men då en människa är dödad, har världen inte mera makt över henne. Det gäller att komma ut ur den begränsning som världen sätter, och ut ur den cirkel vari man är fången, att komma undan olyckor, fångenskap och död, och att se det på ett annat sätt och fråga: Var är den verkliga tryggheten? Den som är införsatt i Kristus är trygg vad som än händer, och han kan känna att han är bärgad. Han behöver inte tänka på sig själv, ty det gör en annan, som t.o.m. räknat huvudhåren. Kristus ger trygghet. I samma andetag som han har talat om förföljelse som skall drabba hans egna, säger han att han talar om detta för att deras *glädje* skall vara fullkomlig.

Matt. 11:2-10. Den Kommande.
(ΣΥ ΕΙ Ο ΕΡΧΟΜΕΝΟΣ).

Johannes fråga: »Är du den Kommande eller skall vi vänta på någon annan?» uppfattas ofta så som om Johannes i fångelset skulle blivit osäker på honom, som han själv en gång tydligt utpekade som den Kommande. Vi har dock att ta i betraktande en annan möjlighet: Johannes har fått höra talas om Kristi gärningar, vilka motsvarar det som han läst om i Jes. 53 och 61. Det är därför att han har hört om de gärningar vilka han *väntat*, som han skickar bud.

För det andra: i slutet av texten karakteriserar Jesus Johannes som den ängel som förberedde vägen. Johannes' fråga är ingen ovisshetsfråga utan en fråga framställd av den som bereder vägen för Kristus själv. *Frågan själv är ett led i förberedelsen.*

En tredje omständighet att beakta i texten är Jesu fråga: »Vad gick ni ut i öknen för att se? Ett strå som vajar för vin-

den?» Det väntade svaret bildar bakgrund till Jesu fråga. Alla var redo att svara: Vi väntade att få se en profet, men nu var han inte sådan som vi ville. Vi ville ha ett rör som drivs hit och dit av vinden. En sådan kristendom som är känslig för tidens vindkast har emellertid ingenting att ge.

Vad var det ni blev besvikna på? Vilde ni se en man som var klädd i fina kläder? En kristendom som uppträder i förfinad gestalt är ingen profetia. En profet kommer aldrig i sådan gestalt att han passar in bland världens inflytelserika.

Johannes var mer än en profet. Han var den som kommit för att bereda väg för Kristus. Denne Johannes är det som skickar frågan: »Är du den som skall komma?» Jesus svarar: »Gå och berätta för Johannes vad ni hör och ser!» Och när de så berättar vad de sett och hört, så kommer denna berättelse att för Johannes låta förtroliga ord ur Gamla testamentet återklinga, just sådana ord som skildrar den Kommandes gärning: Han löser de fångna, ger syn åt de blinda, upprättar den ringe ur stoftet, lyfter den fattige ur dyn, ger bröd åt de hungrande, upprättar de nedfallna — och är en stöttesten för många.

*Matt. 11:11-19. Jesu vittnesbörd
om Johannes Döparen.
(Testimonium Christi de Ioanne.)*

Denna text är en direkt fortsättning på den som skildrar hur Johannes' lärjungar kommer till Jesus och frågar: »Är du den Kommande?» Jesus svarar i anslutning till Jes. 61 som syftar på En Enda. Jesu svar har sin beviskraft i att här det förverkligas som endast En Enda kan göra. Profetens ord var Guds Ord. Jesus vill peka på att samma ord gäller för evangeliets förkunnande. Den fromme israeliten läste varje morgon i synagogan psalmerna 145-150, de s.k. hallelujapsalmerna. I dem manades för hans blick fram Guds skapelse och uppehållelse, hans godhet och nåd. I dessa psalmer fick han varje

morgon erinran om att Herren tar sig an dem som är små, de fångna, de fallna, de blinda. När detta sedan sker i Jesus Kristus, då vet man att det är Guds verksamhet, Guds alldeles speciella verk, som endast Han själv uppfyller. Man förstår att det är Gud själv som här kommer. Det är den »Kommande» (Upp. 1:4) som här framträder. Det är han som kan säga och ensam kan säga: »Jag säger er.» (Matt. 5.) Det viktiga är inte att något annat djupare uttalas, utan att den som här säger »Jag», är densamme som säger »Jag» i Skriften, det vill säga Guds eget jag. Det gudomliga »Jag» talar här till människorna.

Matt. 11:11-19 är en svårtillgänglig text. När Jesus i v. 11 pekar på att »bland dem som är födda av kvinnor» ingen är större än Johannes, så visar oss detta Johannes i det mänskliga sammanhanget. Johannes storhet ligger här enligt Jesus inte i hans förnämhet eller fromhet utan i hans ämbete, som var att röja väg för Jesus — det bemyndigande han fått varigenom han kan säga: »Se Guds lamm.» Orden »Se Guds lamm» är just ett utpekande av »Den Kommande», liksom Johannes Döparen också själv just använt uttrycket »Den Kommande» om honom: »Han som kommer efter mig.» (Matt. 3:11 par.) När Jesus fortsätter med sitt: »Den mindre i himmelriket är större än han», ser han inte längre på det mänskliga sammanhanget utan kommer med sin gudsrikesvärdering. Man skall akta sig för sådana tydningar som är främmande för Jesu ord och Nya testamentet, t.ex. en sådan tolkning som att Johannes visserligen är den störste i sin period men att nu något alldeles nytt kommit med en ny period. Den nya perioden skulle ju vara gudsriket, och konsekvensen skulle vara den orimliga att Johannes inte alls skulle tillhöra himmelriket. I stället torde man komma närmare den rätta tolkningen, om man tänker sig följande: Emot den vanliga mänskliga värderingen, som i samtiden givet måste tänka sig den romerske kejsaren som den högste, sätter Jesus Johannes högst. I det mänskliga sammanhanget, »bland dem som är födda av kvinnor», är enligt Jesus

inte den romerske kejsaren i samtiden eller någon härskare i någon historisk tid den störste, utan just Johannes Döparen.

Men därefter kommer Jesus till gudsriketsvärderingen. Vilka är små i himmelriket? »Den som tar emot den minste av mina bröder, han tar emot mig.» »Den som vill vara den störste, måste vara den andres tjänare.» Den »minste» i himmelriket är, djupast sett enligt Jesu egen framställning, Kristus. Den minste i himmelriket, »Kristus», är större än Johannes själv. När Johannes Döparen själv i kraft av sitt ämbete såsom »en ropandes röst i öknen» förkunnar Kristi ankomst, kännetecknar han Honom också med de orden »Han som kommer efter mig — den efter mig Kommande — är *större än jag*».

»Himmelriket utsatt för våld.» När gudsriket kommer, tas det inte emot med glädje utan väcker anstöt. Det kan inte vara på annat vis. Hur Guds rikes representant än framträder, passar det inte, ty han kommer som budbärare för himmelriket. Johannes fastade och blev inte trodd och slutade i fångelset. Jesus som både åt och drack, fick heta frossare och vindrinkare. Hur Johannes och Jesus än framträder blir de smädade. När sanningen kommer till världen hatar man den. Man älskar mörkret mer än ljuset. Men visheten har blivit rättfärdigad av sina barn, d.v.s. av dem som lever i visheten. När Visheten blir uppenbar, betygar dess barn att Johannes Döparen var den störste profeten och att Jesus var Kristus, Guds son, Världens Frälsare.

*Matt. 13:44-46. Gudsrikets goda.
(De bonis regnis Messiani).*

Denna text har ofta förbundits med tanken på försakelsen som ett kors, som den kristne motvilligt tar på sig för att därigenom vinna himmelriket. Jfr Luk. 18 och Matt. 19 (den rike ynglingen) och Matt. 10 (»den som inte tar sitt kors» etc.).

Texten handlar verkligen också om försakelse — men inte

om en tvungen eller motvillig utan om en försakelse i glädje. Den som funnit himmelrikets skatt kan inte låta bli att försaka allt för att vinna den. Allt annat blir värdelöst, och det tyngsta korset vore att inte få lov att försaka allt. Skattens värde kommer allt annat att te sig värdelöst. Endast den som aldrig funnit skatten eller den dyrbara pärlan, kan känna försakelsen som ett tungt offer. Den rike ynglingen hade inte funnit denna skatt. Därför gick han bedrövad bort. Gudsriket är en skatt inför vilken allt annat blir värdelöst.

En viss skillnad föreligger dock mellan de båda liknelserna. Liknelsen om skatten i åkern vill åskådliggöra hur en människa *plötsligt* kan finna himmelriket som en oväntad skänk, som man inte medvetet sökt efter. Människan blir då med ens varse att det som hon förut kallat liv bara varit ett skenliv. Allt kommer i nytt ljus och blir annorlunda.

Liknelsen om köpmannen som söker efter goda pärlor, syftar på den människa som medvetet *söker* efter höga och sköna ting, det må vara etiska normer, filosofisk lärdom eller en religiös åskådning, tills hon en dag finner den pärla i vars glans allt som förut glimmat förbleknar, den enda, oförlikneliga pärlan, Gudsriket, Jesu Kristi ord, Jesus Kristus själv.

Den som ärligt söker har Jesu löfte om att han skall finna det åtrådda (Matt. 7:7-8). För den som funnit himmelriket blir försakelsen inget tungt krav — den blir en nåd.

*Matt. 13:47-52. Noten i havet.
(Parábola de sagéna.)*

Vid försöket att tolka liknelsen om noten i havet uppställer sig många frågor: Vad är noten? Vad åskådliggörs med att den kastas ut? Sker detta vid tidsålderns slut eller tidsålderns hela förlopp? Det svar som ges på dessa frågor redan hos de apostoliska fäderna och i den gamla kyrkans tradition är följande: Noten som kastas ut är helt enkelt församlingen, kyr-

kan, och avser alltså historiens hela förlopp. Bilden om fiskarna har fått en fast symbolisk betydelse. Men det gäller att skilja mellan symbol och liknelse. Liknelsen är en mera tillfällig skildring, under det att symbolen får en fastare förknippning med saken som skall åskådliggöras. Bilden av fiskarna i betydelsen av människofiskare används i Matt. 4:18 f., Mark. 1:17 och Luk. 5:10. Havet är hela världen. I detta människohav är det som evangeliet kastas ut. Det som samlas i noten är folk av alla slag och tungomål. Uttrycket »av alla slag» (ek pantòs génous, ἐκ παντὸς γένους) har en rik innebörd. Det är här fråga om flera arter av både onda och goda människor. Utkastandet och samlandet är enligt denna syn något som pågår under församlingens hela historia. Skiljandet av onda och goda sker däremot vid tidsålderns slut.

Det är ofrånkomligt att Jesus har talat om ett skiljande mellan onda och goda. Jesu ord är hänsynslösa och obarmhertiga. Detta har man sökt komma ifrån genom omtolkning. Man säger att Jesus här använder i samtiden gängse termer och tankegångar och att det inte är så allvarligt menat. Tar man då reda på vilka de i samtiden gängse tankarna verkligen var, så finner man att det ingalunda var det gängse sättet att tala Jesus använde. Tvärtom. De gängse föreställningarna hade vunnits genom förnuftiga funderingar. Man hade då kommit fram till den åskådningen att människorna måste indelas i *tre* grupper. Man tänkte: Endast ett ringa fåtal människor är fullkomligt rättfärdiga. Likaså är det endast ett fåtal människor som är verkligt genomfördärvade. Den stora mängden, som varken är det ena eller det andra, utgör en mellanklass. Till detta förhållande måste då Gud ta hänsyn i domen.

Men så är det inte enligt Jesus. De onda skall skiljas från de goda. Han talar endast om goda och onda, och inte alls om någon mellanklass.

De onda skall kastas i eldsugnen. Man kan inte mildra Jesu ord genom att säga: Gud kan inte handla så. Detta resone-

mang utgår från det felet att man menar att de förhållanden som råder under jordelivet, skulle fortsättas i en annan tillvaro. Jesus däremot betonar ofta den skillnad som råder mellan denna tidsålder och den kommande. Redan den verklighet som vi nu lever i, rättar sig ingalunda efter vad vi tycker är rimligt. Av detta skulle man kunna få en aning om att Jesus inte kunde vara annat än hård i sina ord. Han måste tala om det som det är. Och på samma gång ligger i verkligheten ingen hårdhet i detta. Hans omsorg om att rädda människorna, medan ännu denna tiden varar, är mycket större än hans skenbara hårdhet. Han går ju i döden och samlar på sig all världens ondska för att kunna föra människorna förbi det hårda, ofrånkomliga, som ligger inneslutet i tidens fullbordan.

*Matt. 16:1-4. Tecken från himmelen.
(Signum Ionæ.)*

Texten skildrar hur fariséer och sadducéer slagit sig tillsammans för att pröva Jesus, i det de begär ett tecken från himmelen.

Fariséerna och sadducéerna — de stora motsatserna — har för en gångs skull gått samman i den fasta förvissningen att de inte har något att lära av Jesus. Sadducéerna nämns för att visa att inbördes söndrade kan förenas i hat mot en gemensam fiende. Men det är fariséerna som spelar huvudrollen. Deras ställning i denna fråga, att utan ärlig prövning av Jesu ord avvisa honom såsom förhatlig, är så mycket mera egendomlig som fariséerna annars räknar med ett framåtskridande i kunskapen och sanningen. Jesus själv ger dem ju det vittnesbördet att de är föredömliga i sin iver att tränga allt djupare in i Skriften. Vad var det alltså hos Jesus som gjorde att man — oavsett vad han skulle göra eller säga — var inställd på att *inte* lyssna till honom?

Först kan det sägas att Jesus inte föreföll dem from nog för att vara en folkets lärare. Han bröt — enligt deras mening —

mot sabbatsbudet, och han umgicks med publikaner och syndare.

Vidare uppträdde Jesus som profet med anspråk på att tala som den som fått en särskild sändning från Gud. Nu ville man stämpla honom som *falsk* profet. Till detta kom att han var Messias, sändebudet framför andra.

Men att göra anspråk på att vara profet eller t.o.m. Messias, det var för fariséerna en omdömessak, ingen dödssynd. Han skulle då bara prövas och bevisas vara falsk. Och hatet mot Jesus gick längre än till att bara vilja framvisa honom som en falsk profet eller en falsk messias.

Den djupaste motsättningen ligger i att Jesus är Guds Son, det gudomliga Ordet självt. Att Jesus talar såsom bara Gud kan göra: »*Jag* säger er ...», det var detta som var en hädelse i fariséernas öron.

Här är nu en viktig sak att ge akt på: det ligger *inte* så till, att Jesus en gång uppträder som en from man och inte mera, en annan gång når längre och är profet och skall prövas såsom sådan, därnäst framträder som Messias, utan Jesus är hela tiden sig själv, Kristus, Guds son. Han är den han är i varje situation. Jfr Joh. 3:19, »Ljuset kom till världen och människorna älskade mörkret och inte ljuset ...», och Jesu ord om sig själv i Joh. 9:5, »När jag är i världen, är jag världens ljus». Vad Jesus än företog sig var han ljuset, den gudomliga kraften som verkade. Sedan gör det detsamma hur människorna *uppfattade* honom. Vad han var, berodde inte av deras uppfattning. Och inte heller den *reaktion* han framkallade hos dem berodde av, var avvägd efter, deras *uppfattning* om honom. En bild: Det hjälper inte vad jag *tror* om solen. Den har dock samma verkan på mig. Ser jag på den, bländar den mig. Varje reaktion hos människor vid mötet med Jesus är bestämd av det faktum att han är den han verkligen är.

Denna tillspetsning är nu det tragiska. Här sker en dom. De som — i likhet med fariséerna i texten — tror sig ha den

verkliga avsikten att hålla Guds sak helig, de kan befinna sig i mörkret och förena sig med den ogudaktiga maktens representanter (sadducéer och herodianer i evangelierna) för att krossa det goda. Denna reaktion blir så mycket starkare, då det — som här — inte är fråga om en liten stråle av ljus utan solen själv som bryter in i deras värld.

Nu begärs *tecken*, och Jesus säger: »Ni förstå ju inte dessa tecken.» Någon kanske säger: »Jag skulle tro, om jag fick se något som visade att det här är något extraordinärt.» Så kan fariséerna i sin fråga komma att innefatta också deras fråga som inte är fientligt stämda.

Men hur har fariséerna kommit in i sin position? De har för länge sedan blivit blinda för tecknen på och förposterna till sanningen. Sådana tecken finns nämligen överallt. Genom sin grundinställning dödar de det inom sig som möjligen har något att göra med sanningen. Man ser inte det omkring sig som visar sanningen. Till slut går man där *blind*.

»... detta släkte skall inte få något annat tecken än Jonas tecken.» Vad betyder »Jonas tecken»? I Matt. 12:39-41 anges en betydelse: »Ty liksom Jona var i den stora fiskens buk i tre dagar och tre nätter, så skall Människosonen vara i jordens inre i tre dagar och tre nätter.» Men ordet »tecken» hör till de ord som har flera betydelser. I textens sammanhang pekas på den djupaste betydelsen: Guds eget frälsningsrådslut skall fullbordas. Att begära tecken, små förberedande tecken av Jesus Kristus, vars kraft man förnimmar, det är som att vid fullt middagsljus begära att ett stearinljus tänds för att man skall kunna fastställa om solen lyser.

Jona är ett tecken genom sitt liv (Matt. 12:40) och genom sin predikan (Matt. 12:41). De som borde varit närmast till att förstå hans predikan tog inte emot den, men de som stod fjärran tog emot den. Jämför om Jesus: »Han kom till sitt eget, och hans egna tog inte emot honom» (Joh. 1:11).

Och vad tecken fick de se? Jo, att »åt alla som tog emot

honom gav han rätt att bli Guds barn, åt dem som tror på hans namn. De är inte födda av blod eller av köttslig vilja eller av någon mans vilja utan av Gud» (Joh. 1:12 f.).

Jonas tecken var att man skulle få se barn födas åt Gud. Här skildras alltså hur de aristokratiska och religiöst kyliga sadducéerna och de folkliga och religiöst mera varma fariséerna, som annars i allt var varandras oförsonliga motståndare, fann varandra i det gemensamma hatet mot Jesus. Tillsamman kom de nu till Jesus. (Jfr Herodes och Pilatus).

De ville sätta Jesus på prov. Men det var inte det slags prov som han själv rekommenderar i Joh. 7:17. Avsikten var att avslöja Jesus som bedragare. Åtminstone fariséerna ansåg sig därvid följa den ledstjärna som heter Guds ord.

Det tragiska var att konflikten med Jesus tillspetsades ju närmare de kom Gud i Jesus. Redan Jesu ställning till sabbaten och hans umgänge med publikaner och syndare var dem en nagel i ögat. Ännu mer var detta fallet med hans framträdande som profet. Inför Jesu Messias-anspråk stegrades förbittringen ytterligare, för att slutligen kulminera då man i Jesus träffade Kristus, Guds Son, Ordet självt. Inför detta framstod han i deras ögon som djävulen själv.

Situationen blir då denna: De menade sig själva bekämpa djävulen, under det att de i verkligheten bekämpade Gud med djävulens hat. Ordet pröva (*peirázein*, πειράζειν) betyder egentligen »fresta» och används i frestelseberättelserna (Matt. 4, Mark. 1:12 f., Luk. 4). Samma makt som mötte Jesus i frestelsen mötte honom nu i sadducéerna och fariséerna.

Sitt krav på tecken ansåg de vara fullt legitimt. Av en profet och ännu mer av en Messias hade man rätt att vänta de tecken varigenom han skulle legitimera sin gudomliga sändning. De hade inte sett Jesus göra några sådana tecken, och de väntade inte heller få se att han skulle göra några. I deras ögon var han redan dömd. Den som på detta sätt nalkas Jesus, han ser ingenting.

Varje medvetet eller omedvetet försök att sätta Jesus på prov blir liktydigt med att man gör sig till ett verktyg för djävulen i avsikt att fresta Jesus att använda sin makt till att prestera sådant som denna värld skulle acceptera och erkänna. Jesus avvisar varje sådan frestare och visar i stället människan hur det är beställt med henne. »Himlens utseende», säger han, »förstår ni att tyda, men tidernas tecken kan ni inte tyda.»

Detta var felet med dem. De såg inte de tecken som omgav dem på alla sidor. De förstod inte Skrifterna (Joh. 5:39, 40), liksom de inte förstod tidernas tecken, eftersom dessa vittnar om Kristus som de förkastar. De saknade av Kristus öppnade ögon.

Vilka tidernas tecken såg de, som vid Jesu första framträdande kunde döma om dem? Vi möter Johannes döparen, som sade: »Se Guds lamm, som tar bort världens synd.» Petrus betygade: »Du är Messias, den levande Gudens Son.» Tidernas tecken, varje tids tecken, är sådana som för dem som ser visar att Kristus verkar.

Det onda och horiska släkte, som begärde tecken, skulle bara få se Jonas tecken. Vad menas alltså? Med »Jonas tecken» förstås inte bara Jesu lidande, hans död och uppståndelse. Därmed måste också åsyftas hans förkunnelse över huvud taget. Denna förkastades men skulle dock bli till frälsning för hela världen. Det som i människors ögon var svagt och anstötligt, det har Gud utvalt.

Mot denna bakgrund får textens slutord en ödesdiger innebörd: »Och han lämnade dem och gick sin väg.» De orden står där som en fråga till alla generationers och tiders människor som lyssnar till denna text: Hör vi till det släkte som skall få se Jonas tecken — se människor gripa om Kristus i tron och ryckas ur fördärvet — men själva vara sådana om vilka det skall heta: Han lämnade dem och gick sin väg.

*Matt. 16:21-23. Kristi korsväg till uppståndelsen.
(Occidi et tertia die resurgere.)*

Jesus måste göra det som ledde till lidande och död, därför att det som var skrivet i Skriften om Kristus måste uppfyllas, och därför att just detta var den gudomliga planen med mänskligheten. Detta »måste» förekommer på flera ställen där Jesus förutsäger sitt lidande.

Detta var så nödvändigt, så att den som tänker sig möjligheten att avvända detta, han kallas inte bara för en dåraktig människa, utan han kallas för Satan. Petrus kallas nu för Satan, eftersom han menar att Jesus inte självmant borde gå i döden, då han ju har makt att avvända den.

Detta erinrar om frestelseberättelsen i evangeliets början. Satan påminner Jesus om att han har all makt, eftersom han är Guds Son. Men om Jesus nu vill lyda Satan, så skall Satan ge Honom all makt över den yttre världen, så att Jesus skall kunna genomföra sitt glada budskap till människornas bästa.

Det är symboliskt att det är Petrus som kallas för Satan, Petrus på vilken klippa Jesus skulle bygga sin församling. Det är symboliskt, eftersom Petrus står där som representanten för den kristna församlingen. Därför utgör Jesu tilltal till Petrus, »Du är Satan», en erinran, ett giv akt för församlingen, för alla som vill kalla sig kristna.

Jesus hade nu makten. Men han ville inte vinna något yttre inflytande för sig själv och sitt budskap. Ty varje sådan tanke på yttre inflytande för evangelium uppkommer utifrån mänskliga, naturliga funderingar. Och dessa tar inte hänsyn till Skriften och Jesu undervisning i denna sak. Sådana mänskliga förnuftiga tankar att skaffa yttre inflytande för evangelium eller att med mänskliga maktmedel se till att evangeliet inte krossas, sådana tankar är alltid en stötesten för Kristus, för församlingen, varigenom man kan bringa Kristi församling på fall. Och detta kan således tänkas ske t.o.m. genom en ledare för Kristi församling.

Men nu skall den som fått himmelrikets nycklar, inte göra något annat än vittna om Jesus. Han skall vara lika maktlös som Kristus var.

Men då det nu är Gud som är maktlös i Kristus, så är det Gud själv som är maktlös inför denna världens makt. Och Han kan misshandlas och dödas av denna världens styrande klick. Men detta är helt i enlighet med den gudomliga planen. Ty på sådant sätt träder evangelium och frälsningen in i världen. Och så skall det vara intill tidens ände: evangelium skall bevisa sin kraft i svaghet.

Matt. 16:24-27. Mista eller vinna livet.

(ΨΥΧΗΝ ΑΠΟΛΕΣΑΙ Η ΣΩΣΑΙ).

I denna text måste en rent språklig fråga sättas i förgrunden. All nytestamentlig predikan (homiletik) är ju som bekant textutredning (exegetik). Den som fått förmånen att lära grekiska har därvid inte bara rättighet utan snarare skyldighet att använda denna sin kunskap. Stundom möter man den kuriösa uppfattningen att den som i samtal om bibeltexten drar fram den grekiska grundtexten, söker göra sig märkvärdig. Men man gör sig ju inte märkvärdig med det som är ens skyldighet! — Det gäller i detta fall grundtextens ord »ten psychén autú» (τὴν ψυχὴν αὐτοῦ), sin »psyké», som i texten förekommer fyra gånger. Dessa ord ges i kyrkobibeln två olika översättningar. I v. 25 heter det: »Den som vill bevara *sitt liv* skall mista det» (ὅς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν), och i v. 26: τί γὰρ ὠφεληθήσεται ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ, »vad hjälper det en människa, om hon vinner hela världen men tar skada till *sin själ?*» Detta kan kanske inte direkt betecknas som en fel översättning men har inte desto mindre gett upphov till en mycket populär feltolkning och felanvändning av v. 26. Felet består i att man talar om *själens* stora värde framför *kroppen*. Man kommer då in på sådana

tankegångar som denna: Med kroppen är det inte så noga, bara man inte skadar det ädla som finns inom en, d.v.s. »själen». Hela detta komplex av utläggningar är emellertid främmande för Jesu uppfattning. Det gäller att komma underfund med vad Jesus verkligen sagt och menat. Det hade därför varit bättre att i detta fall översätta med samma ord på alla ställena. Man kunde t.ex. tänka sig att, som Vulgata, använda ordet »*själ*». Det skulle då att heta: Var och en som vill bevara *sin själ* o.s.v. Redan detta skulle genast ge en mening närmare grundtextens än tallet om »själens oändliga värde». Ännu bättre än detta är dock att översätta *psyché* (ψυχή) på alla ställena med *liv*. Ty ψυχή står inte här för att beteckna själen i motsats till kroppen utan för att beteckna *hela människan*, självet. Detta framträder ännu tydligare, om man konstruerar tillbaka satsen till arameiska, det språk som Jesus här troligen talat. Där motsvaras ψυχή av såväl nafseh, sin själ, som av garmeh, sin kropp. Mellan dessa båda arameiska uttryck finns ingen skillnad eller motsättning, de betecknar båda rätt och slätt »*sig själ*». Då framträder den verkliga betydelsen klart:

Om en människa förlorar »*sig själ*», vad kan hon då ge till lösen för »*sig själ*»? När hon ingenting är, har upphört att vara, kan hon ju ingenting ge! —

Som bekant förekommer samma saker ofta i de olika evangelierna (paralleller). Detta är en rikedom som underlättar förståelsen. Man kan därvid skönja två något avvikande sätt att översätta Jesu ord hos Matteus och hos Lukas. Matteus har bemödat sig att finna en motsvarighet till varje *ord*. Lukas söker ge den *sakliga* översättningen. Ur nytestamentlig synpunkt finns ingen värdegradering mellan dessa två översättningsmetoder. Den här berörda perikopen hos Matteus har nu sin parallell i Luk. 9:24, 25. I v. 25 heter det: τί γάρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος κερδήσας τὸν κόσμον ὅλον ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας ἢ ζημιωθεῖς, som riktigt översätts: »Vad hjälper det en människa, om hon vinner hela världen men mister

sig själv eller själv går förlorad?» Lukas har direkt reflexivt pronomen: ἑαυτόν, »sig själv». Det verkar alltså som om Lukas velat hindra missförståndet att skilja mellan kropp och själ! Detta är i själva verket ingen teori utan framgår som ett faktum utifrån hans egna ord. —

Vad är då skillnaden mellan de båda tankegångar som här skisserats? Talet om kropp och själ blir bara en snusföruftig, didaktisk utläggning, medan Jesu ord i verkligheten ha en långt djupare betydelse, en verklig »poäng». Jesus vill säga: Vad hjälper det en människa, om hon kämpar för att vinna hela världen men under tiden blir till ett tomt intet, ja, upphör att finnas till? För varje sak hon förvärvat, har hon måst ge ifrån sig något av sig själv (ζημιωθῆ). Hon har måst göra avkall på det som är något värt hos henne. När hon till slut kommit till målet, finns också till slut ingenting kvar av henne själv. »Ge till lösen» innebär ju att man förlorat något men att man dock själv ännu äger något, som kan ges som betalning för att återfå det förlorade. I detta fall har människan förlorat sig själv, d.v.s. helt enkelt *allt*, till den onda makten. Om hon ville lösa sig, hade hon ingenting att komma med. Ingen kan köpa sig själv tillbaka.

På denna punkt lyser *korset* fram. *En* finns, som kommer och betalar hennes lösen: Kristus, nämligen om hon inte förlorar sig till den onda makten utan föredrar att frivilligt mista sig själv för Jesu skull. På detta sätt framgår också att v. 26 i Matt. 16 har en direkt följd i v. 27: »Människosonen skall komma i sin Faders härlighet». —

I v. 24 talas om att ta sitt kors på sig. Detta hör med till att mista sitt liv för Kristi skull. Detta att *ta sitt kors på sig kan en människa göra*, endast *sedan Kristus tagit sitt kors* på sig. Så har han emellertid gjort sedan tidens begynnelse, jfr Upp. 13:8 om »Lammet, som var slaktat från världens begynnelse» τοῦ ἀρνίου τοῦ ἐσφαγμένου ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Genom Frälsarens jordeliv förs detta in i människornas värld.

Nu kan människan gå in under korsets skugga. Därigenom kommer hon i ett helt annat läge. Kristus har ju tagit på sig allt för henne, jfr. Jes. 53. Nu kan hon med glädje förneka sig själv. Det som den från Gud bortvända människan betraktar som sin existens, är endast lögn. En sådan människa är slav under denna världens furste. Hon har också förlorat sig själv. Men den som förlorat sig själv *under korset*, återfinner sitt rätta jag i Kristus.

Vad innebär det då att ta sitt kors på sig? Jo, att ta på sig allt som är under Jesu kors, framför allt sådana lidanden som Jesus talar om i avskedstalet och i sin översteprästerliga förbön: »I världen får ni lida, men var vid gott mod. Jag har övervunnit världen.»

— Jesus sade: »*Om någon vill följa mig.*» Jesus tvingade sig inte på någon. Det kunde snarare ofta se ut som om han stötte bort människor med sitt hårda tal. När Jesus gav lärjungarna regler för deras verksamhet, innefattade dessa regler samma tillvägagångssätt. Lärjungarna skulle inte forma evangeliet i avsikt att t.ex. värdefulla människor skulle kunna vinnas. Tvärtom: »Det som i världen var ringa, det utvalde Gud», säger Paulus om sin och församlingens erfarenheter (1 Kor. 1:28).

Uttrycket »följa», som Jesus använder, var gängse i samtidens språkbruk och betydde »vandra efter», »gå i någons fotspår». Jesu regler var stränga. Det ord som står översatt med »förneka» (ἀπαρνείσθαι) betyder egentligen »inte kännas vid». Att följa efter Jesus är att inte kännas vid sig själv, att slänga bort allt det man var förut. Alla önskningar, åskådningar, illusioner och vackra drömmar måste förnekas. Jesus är inget medel att förverkliga våra önskningar med.

»Ta sitt kors på sig.» Vad betyder detta? Det betyder inte

helt enkelt att man skall ta på sig ett visst lidande. Uttrycket kan syfta på att den som blivit dömd till korsdöden också skulle bära korset, såsom Jesus fick göra. Uttrycket var obegripligt för samtiden. Hade det varit fråga om jordiska lidanden, hade Jesus inte använt detta svårförståeliga uttryck. Slutet av Kristi vandring var ett kors, hans sista vandring en korsets väg. När människan inte känns vid sig själv, har hon kommit in på en ny väg, en som Jesus har banat. Dess mål är det kors hon får.

*Matt. 18:1-10. Bli som barn.
(Nisi officiamini sicut parvuli.)*

Det är genomgående i Nya testamentet att vända upp och ned på begreppen. Då det frågas efter vad som är högt och värdefullt, så svaras härpå det som i vanlig mening är det allra obetydligaste. Detta går tillbaka till Jesus själv. Och för den som är hemma i Kristi värld är det inte något främmande, då Jesus hänvisar till barnet. Redan i Gamla testamentet framhålls åter och åter att Gud böjer sig ned till det ringa och obetydliga.

Det som i Nya testamentet kallas för fåfänglighet är det som är förnuftigt i den tidsålder som nu är, såsom att sträva att komma uppåt och få makt och inflytande, att vara stark och förståndig, att kunna reda sig i världen.

Barnet är först och främst typen för den som är liten och obetydlig, den som inte kan reda sig själv, som inte har någon list och förslagenhet, som inte kan ordna sin tillvaro, som inte kan bestämma över andra människor. Barnet är utan makt och klokhet i den mening i vilken världen använder dessa ord. Men den som inte vänder om och blir som ett barn, kan inte reda sig i Kristi värld, kan inte ens komma ditin.

Är det nu även något speciellt som uttrycks med detta pekande på barnet? Är det någon egenskap eller kvalitet hos barnet, som man kan peka på, alltså något positivt, såsom

oskuldsfullhet, ärlighet, ödmjukhet? — Då människor läser den svenska översättningen »den som ödmjukar sig som detta barn» på det sätt som denna översättning i de flesta fall fattas, så är det inte säkert att de utläser den rätta meningen. Att »vara ödmjuk» kan uppfattas som en ödmjukhet som kommer av att man är kuvad. Men i texten är det inte fråga om att som ett föredöme framställa en sådan ödmjukhet, utan det är fråga om en sådan ödmjukhet att man blir som ett barn som inte har något att komma med, som inte duger till något. — Ödmjukheten består inte i det negativa att vara kuvad utan i det positiva, som är *frimodighet*. Barnet har ingenting självt och går därför ut i världen med tillitsfullhet. Den som alltså bringats till intet, kan också komma fram till denna barnets tillitsfullhet. Det är verkligen så, att ett litet barn av inre visshet tror det som det får höra om Kristus. Detta gör barnet alltså inte på grund av lättrogenhet. Då barnet möter Jesu ögon, går det rätt in i himmelriket.

Den som tar emot ett sådant barn i Jesu namn, han tar emot Jesus själv. Det står inte i texten »som *om* han tar emot Jesus». Det är verkligen Jesus Kristus själv han tar emot. Den som så tar emot Jesus i en hans lärjunge, gör detta utan att ta hänsyn till om denna person är ringa eller högt uppsatt.

Änglarna för furstarna och rikena hade enligt judisk föreställning inte tillträde till det allra högsta i himmelen. Men nu säger Jesus att däremot det lilla barnet har änglar som är i det innersta av Härligheten, hos Gud.

Människosonens dag.

Not till Luk. 17:20-30.

Av H. O.

Ordet *paratäresis*, παρατήρησις, [översatt: »så att man kan se det med ögonen»] v. 20, betecknar en iakttagelse, ett yttre iakttagande, något som uppenbarar sig på ett i ögonen fallande sätt. På sådant sätt kommer inte Guds rike. På frågan när gudsriket skall komma kan inget svar ges. Ty i frågan ligger en oriktig föreställning. Guds rike kan inte heller lokaliseras i rummet, ty »Guds rike är invärtes i er», eller med en annan översättning: »Guds rike är mitt ibland er».

För att Guds rike skall kunna ses fordras en inre syn hos människan. Både Johannesevangeliet och Paulus kräver denna inre syn. Jesu fiender saknade denna syn. Därför kunde de inte se gudsrikets ankomst i Kristus. Men »vi såg hans härlighet», säger Johannes. Gudsriket kan inte pekas ut, så som man lokaliserar något i den yttre verkligheten. Det finns »mitt ibland er», d.v.s. i er. Om gudsriket inte är i människan, så kan hon inte se det. »Mitt ibland er» och »invärtes i er» är korresponderande begrepp, inte alternativa, alldeles som det förhåller sig med uttrycken »född ovanifrån» och »född på nytt» (jfr Joh. 3).

I v. 22 säger Jesus hur lärjungarnas verksamhet skall te sig, då han själv blivit förkastad. När Jesus är borta skall lärjungarna fråga efter honom och vilja se en enda av Människosonens dagar. De som sett Jesu härlighet skall då önska att de åter skulle få se en enda strimma av något gudomligt. Då skall somliga människor söka att hitta något gudomligt i mörkret.

Men Jesus varnar lärjungarna för att då gå dit. När man befinner sig i en mörk tid skall man akta sig för att tro på bestämda riktningar, som menar sig uppvisa ljuset — det är irrbloss. Man skall hålla sig till Kristi ord allena. Anspelningarna på Noa och Lot i v. 26-30 hänvisar på den erfarenheten att människor litar på att det liv de lever är den enda möjliga verkligheten. Man tror sig kunna beräkna tidens händelser. Då kommer det nya som något alldeles oväntat. Jfr situationen efter en lång fredstid. Då säger människorna: »Kriget kan inte komma.» När det sedan kommer kastas man in i en helt annan tillvaro. Då skedde det som man förut inte kunde tro skulle ske.

När Människosonen kommer blir frågan, hur man berett sig på hans ankomst. Om man lyssnat till Guds ord, så räknar man med möjligheter som människor annars inte räknar med.

Henrik Schartaus «Biblisk Cateches».

Av Lektor, Fil. Doktor, Teol. Lic. Lechard Johannesson.

Det kateketiska arbete ur vilket ett avsnitt, behandlande ämnet »Skriften» presenterades i förra numret av tidskriften *Erevna*, bär titeln »Försök til en Biblisk Cateches, eller en Förklaring öfver D. Lutheri Lilla Cateches och Laurelii Spörs-mål: så inrättad, at den må tillika vara En vägledning at förstå Den Heliga Skrift; För den upväxande ungdomen som börjat läsa Skriften, och För bekymrade själar som börjat ransaka Skriften, och För unge Lärare som börjat underwisa i Skriften, författadt af H. Schartau».

Manuskriptet tillhör Lunds Universitetsbibliotek.

Det har ursprungligen omfattat 27 häften, varav tyvärr 4 gått förlorade. Emellertid är det möjligt att en närmare undersökning av övriga kateketiska, ännu otryckta schartaumanuskript kan ge möjlighet att i innehållsligt hänseende utfylla de luckor på två ställen som finns. Så som manuskriptet nu föreligger omfattar det 23 häften med 326 blad.

Manuskriptet är dels skrivet med Schartaus egen hand, dels av sekreterare. Det bygger på ett tidigare kateketiskt arbete, vilket bearbetats. Denna bearbetning eller dessa bearbetningar har företagits på det sättet att stora partier bortskurits, nya blad insatts, materialet i många fall omgrupperats efter en ny plan varvid hänvisningar till föregående eller efterföljande partier är talrikt förekommande, många läropunkter utförligare behandlats, ändringar och språkliga nyanseringar företagits. Trots att manuskriptet till en början ger ett förvirrat intryck och möjligen av denna anledning aldrig vetenskapligt beaktats, ger

det vid en närmare undersökning en klar och sammanhängande bild av Schartaus teologi.

Det ursprungliga manuskriptet har skrivits av den förste av Schartaus fyra sekreterare — här betecknad A — som han använt sig av vid detta arbetes nedtecknande. Detta ursprungliga manuskripts ålder låter sig ännu inte bestämma, men av vissa omständigheter att döma, som i annat sammanhang närmare skall redovisas, tycks det vara relativt tidigt. Hur tidigt, vågar jag ännu inte uttala mig om. Det är däremot möjligt att tämligen exakt bestämma den slutliga bearbetningens utförande. Schartau har nämligen i några fall använt sig av pappersark, vilkas ena sida varit blank under det att den andra i två fall tidigare använts för utskrivande av räkningar och i ett tredje fall för ett utkast till en kungörelse. De två räkningarna bär dateringen maj 1801 (VIII, 20 v) och 5 juni 1802 (IX, 10 r). Kungörelsen (V, 15 r) utgör ledigförklarandet av en organist- och kantorsbefattning i ett pastorat med mer än en församling, och det påpekas även att »tjänliga ämnen finnas inom pastoratet». Den enda organisttillsättning under Schartaus tid som prebendekyrkoherde i Bjellerups och Stora Råby församlingars pastorat inträffade 1802, enligt vad mantalslängderna upplyser om. Den person som då fick platsen, var redan inneboende hos den förre klockaren. Tillsammans tagna visar dessa uppgifter att det slutgiltiga manuskriptets tillkomsttid är år 1802.

Denna bibliska katekes utgör, som redan framhållits, en sammanhängande framställning av Schartaus dogmatiska åskådning. Den är skriven med den yttersta omsorg. Även till synes betydelselösa språkliga nyanser har författaren vägt med stor noggrannhet, vilket hans egenhändiga ändringar visar. Av titeln på detta verk framgår även, att han tänkt sig det som en dogmatisk handledning även för präster. Visserligen har han senare överstrukt »För unge Lärare (= präster) som börjat

underwisa i Skriften», men att han dock försett det slutgiltiga manuskriptet med denna anvisning ger upplysning om att hans avsikt är att ge en dogmatisk framställning som går vida utöver det som kunnat anses vara avsett enbart för lekmän. Även efter en ytlig blick på innehållet står detta klart.

En vetenskaplig edition av detta Schartaus dogmatiska arbete hoppas jag inom den närmare framtiden kunna framlägga. Likaledes är en orientering över Schartaus samtliga handskrifter med kateketiskt innehåll under utarbetande.

Det torde inte vara ur vägen att uttala en varning för alltför vidlyftigt hypotesbyggande rörande Schartaus teologiska åskådning innan man skaffat sig i varje fall en orientering i det kateketiska materialet. I sina kateketiska skrifter har Schartau sökt ge en minutiöst noggrann framställning av sina teologiska grundtankar. Denna Schartaus egen framställning av sin teologi har enligt min mening inte i tillbörlig utsträckning beaktats. Det otryckta materialet har alls inte varit föremål för undersökning.

I en framställning av Schartaus liv och lära, som jag sedan länge förberett, hoppas jag kunna insätta hans utveckling och verksamhet i deras historiska sammanhang med uppvisande av de inflytelser som historiskt kan dokumenteras — i motsats mot de beroendeförhållanden som man på grund av »inre bevis» menat sig kunna fastställa.

Litteratur.

Joachim Jeremias: *Die Abendmahlsworte Jesu.* Zweite völlig neu bearbeitete Auflage. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1949. 128 sid.

Författaren framhåller i förordet till denna bok, att han sett som sin uppgift att ge en noggrann exeges av nattvardens instiftelseord. När man läser undersökningar av nattvarden får man, säger han, stundom den känslan att vederbörande inläser i texten det som han önskar att finna där. »Måste vi inte alla alltmer lära oss, att lyssna *blott* på texten?» — Innehållet i boken fördelar sig på följande rubriker: I. War Jesu letztes Mahl ein Passamahl? 1. Das Problem. 2. Der Beitrag der Astronomie. 3. Jesu letztes Mahl — ein Passamahl! 4. Einwände. 5. Jesu Abendmahlsworte im Rahmen des Passamahls. II. Der Abendmahlsbericht im Rahmen der Passionsgeschichte. 1. Vergleich des markinischen Passionsberichtes mit dem johanneischen. 2. Die Berichte über das letzte Mahl Jesu. III. Der älteste Text der Abendmahlsworte Jesu. 1. Das Schweigen des Johannesevangeliums. 2. Lukas: Kurztext oder Langtext? 3. Der älteste Wortlaut der Abendmahlsworte Jesu. 4. Die Authentizität des Markustextes. 5. Vormarkinische Urgestalt? IV. Der Sinn der Abendmahlsworte Jesu. 1. Das Mahl. 2. Die Deutworte. 3. Das Entsagungsgelübde. 4. Der Lobpreis.

Ivar Welle: *Luthers liv och Luthers tro.* Övers. från norskan. Svenska Alliansmissionens förlag, Jönköping. Tryckt i Motala 1949. 160 sid.

K. G. Hjelmérus: *Martin Luther. Den store reformatorn.* C. E. Fritzes bokförlag, Stockholm. Tryckt i Halmstad 1948. 132 sid.

De nämnda arbetena behandlar båda Martin Luthers liv och verk. De skildrar hans barndoms- och uppväxttid, hans liv som katolik och munk, hans brytning med katolicismen, hans reformatoriska gärning och hans kamp för evangeliets frihet. Dessa lättillgängliga och givande framställningar av den store reformatorn är att hälsa med tacksamhet.

Innehållsförteckning.

	sid.
Professor <i>Hugo Odeberg</i> :	
Anteckningar till Matteustexter. I	113
<i>H. O.</i> : Människosonens dag	147
Lektor, Fil. Doktor, Teol. Lic. <i>Lechard Johannesson</i> : Henrik Schartaus »Biblisk Cateches»	149
Litteratur	152

EREVNA. Utgivare: Prof. H. Odeberg, Box 91, *Lund*. Ekonom: Edilen Teol. Kand. Viktor Rydqvist, Akad. Fören., *Lund*. Distribution: Teol. Kand. Helmer Hansson. Red. o. exp.: S:t Mångsgatan 6 a, *Lund*. Årsmedlemsavgift inclusive pren.avg. 4:- kr. Stödjande bidrag 10:- kr. Postgirokonto nr 27 11 04 Erevna, *Lund*.

Lund 1949. Carl Bloms Boktryckeri A.-B.
Språkligt bearbetad 2002.